

Trvale udržitelný turismus v horských oblastech

Ve dnech 1. - 5. 10. 2002 se v polském městečku Suchá Beskidzka v blízkosti národního parku Babia Gora uskutečnilo mezinárodní pracovní zasedání zaměstnanců státní ochrany přírody, nevládních organizací, orgánů činných v rozhodovacím procesu a mnohých nezávislých odborníků na téma Turismus v horských oblastech. Toto zasedání bylo určeno pro zástupce zemí střední a východní Evropy a bylo organizováno společně několika organizacemi: NP Babia Gora, UNEP, MaB, za finančního přispění Federálního ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti SRN. Federální agentury ochrany přírody SRN a nevládní organizace Ekoturismus v Evropě (ETE) ze SRN.

Hlavním cílem byla výměna informací a zkušeností z praxe o naplňování principů trvale udržitelného turismu v zemích střední a východní Evropy. Jako ukázkové případy posloužily případové studie vypracované zástupci biosférických rezervací ze střední a východní Evropy (Aggtelek-Maďarsko, Poľana-Slovensko, Šumava - ČR, Babia Gora - Polsko, Goljia Studenica - Srbsko). Účastníci pracovního setkání se dohodli na tzv. Deklaraci z Babí hory o trvale udržitelném turismu v horských oblastech, která se skládá ze závěrů a doporučení jednotlivých pracovních skupin. Bylo přihlíženo k tomu, že rok 2002 byl vyhlášen Mezinárodním rokem hor a Mezinárodním rokem ekoturismu, dále ke Quebecké deklaraci, která byla sepsána na světovém summitu o ekoturismu v Quebecu (březen 2002) a k plánu plnění opatření, který byl přijat na vrcholné schůzce o udržitelném rozvoji v září 2002 v Johannesburgu.

Doporučení navrhovaná účastníky zasedání byla rozdělena do dvou částí - první jsou doporučení k naplňování zásad trvale udržitelného turismu v zemích střední a východní Evropy a druhá jsou zaměřena na použití směrnic o turismu při Úmluvě o biologické rozmanitosti (dále jen CBD Tourism Quidelines) v zemích střední a východní Evropy.

Doporučení obecných zásad trvale udržitelného rozvoje turismu:

- zásady trvale udržitelného turismu lze úspěšně provádět a plánovat pouze v dlouhodobých časových horizontech, krátkodobé plány nemají efekt a nesplňují definici trvalé udržitelnosti;
- je zapotřebí zahrnout do celého procesu více lidí, zaměstnat ty, kteří mají zájem tuto problematiku řešit a podílet se na rozhodovacím procesu, a to jak na úrovni lokální, tak i národní a mezinárodní: nedostatek kapacit obecně je velkým problémem;
- dobrých výsledků při spolupráci všech zainteresovaných subjektů lze dosáhnout podporou drobných pilotních studií a propagací dosažených závěrů na veřejnosti, aby bylo na příkladech ukázáno, jak funguje trvale udržitelný rozvoj v praxi;
- nezbytnou součástí jakékoliv spolupráce i v tom nejmenším měřítku je výměna informací, a to jak poskytování, tak získávání, neboť informovanost je součástí zvyšování veřejného povědomí o dané problematice a také výchovy;
- potřeba vzniku a používání indikátorů udržitelného turismu a monitorovacích systémů zejména k hodnocení nosné kapacity území;
- základem by měla být internalizace externích nákladů na turistické aktivity, což se projeví konečnou cenou služby či produktu, která zahrnuje náklady na spotřebované přírodní zdroje - pomoci by mohly regionální dohody o spolupráci mezi jednotlivými poskytovateli služeb apod.

Jako tenká tematická linka se celým jednáním nesla potřeba spolupráce a společného naplňování jednotlivých mezinárodních úmluv v ochraně přírody a vystala potřeba plánů k podpoře a propagaci místních výrobků, které mohou být slabé na konkurenčním trhu: je nutné podpořit tradiční způsoby výroby a zpracování určitých surovin a materiálů, společně

se zachováním tradičních znalostí a zvyklostí místních obyvatel. Všechny plány a projekty trvale udržitelného turismu musí respektovat přírodní hodnoty, jejichž ochrana a zachování podmiňuje vlastní životaschopnost turismu. Příroda by měla být vnímána jako základní stavební kámen trvale udržitelného turismu a mimo jiné také proto ji musíme chránit a využívat jen v určitých mezích; nejcennější části by měly zůstat pro turistiku uzavřené.

Na místní úrovni byla shledána významná potřeba podpory pro místní produkty a služby a jejich zahrnutí do nabídek turistům. Způsobem, jakým mnohá chráněná území mohla investovat do své obnovy a ochrannářského rozvoje by mohlo být například vybírání vstupních poplatků či nalezení takových finančních mechanismů, které by umožnily zpětné investování do ochrany přírody.

Na místní a národní úrovni byla v diskusi jmenována potřeba:

- diskusí u kulatého stolu, místních a národních dohod o spolupráci a nezávislých řídicích a koordinačních výborů, které by toto pomáhaly řídit a kontrolovat zvenčí. Toto vše s jedním jasným cílem - zahrnout do procesu trvale udržitelného turismu, jeho plánování a zachování místních znalostí, tradic a hodnot všechny zainteresované subjekty - podílníky (stakeholders - tj. například podnikatele, nevládní organizace a veřejný sektor):
- vzdělávání a zvyšování povědomí veřejnosti (ale i ostatních subjektů, činných v plánování i ochraně přírody) - k tomu jsou nutné určité nástroje (informační centra a střediska, kampaně na zvyšování veřejného povědomí):
- finanční podpory na vývoj instrukcí k zavádění ekologicky šetrné infrastruktury v daném území (naučné stezky, ale také čistírny odpadních vod v obcích, nakládání s odpady, plynofikace apod.) K takovým činnostem by měla být vhodná sociální a ekonomická motivace a stimuly;
- místních etických kodexů sepsaných místními občanskými sdruženími, nevládními organizacemi, ale i podnikatelskými subjekty či orgány činnými v rozhodovacím procesu (založené na Globálním etickém kodexu o turismu);
- principy trvale udržitelného turismu by se měly stát součástí dopravního vybavení v daném území, turisté i turističtí operátoři by měli být podporováni ve využívání ekologicky šetrných dopravních prostředků.

Na národní úrovni byla shledána klíčovou potřeba:

- zavedení systému certifikací a značek kvality apod., společně s různými soutěžemi kvality výrobků a služeb, což je důležité jako podpora dobrých zkušeností a příkladů naplňování trvale udržitelného turismu z daných území;
- vyvinout určitý legální rámec, který jasně stanoví limity trvale udržitelného turismu a ochrany biologické rozmanitosti;
- zavedení široké veřejnosti přístupné databáze potenciálních finančních zdrojů pro projekty na národní úrovni. Zároveň by zde měly být nastíněny možné finanční mechanismy (např. daňové úlevy) vládních institucí k podpoře trvale udržitelného turismu.

Na mezinárodní úrovni:

- je potřeba v rámci mezinárodního práva vyvinout takové mechanismy, které by zabezpečily podporu místní produkci, výrobkům (zejména zemědělským produktům) a službám, které by chránili tradiční způsoby využívání půdy a zlepšily by ekonomickou situaci místních komunit;
- mechanismy naplňování trvale udržitelného turismu při CBD by měly být obecně přijaty také na mezinárodní úrovni, společně s mezinárodní úrovní, společně s mezinárodní intervencí za vznik speciálních fondů pro podporu trvale udržitelného turismu. Cílem druhé pracovní skupiny bylo nalézt doporučení pro využití směrnic pro turismus při CBD v zemích střední a východní Evropy. K obecným poznámkám, které s diskuse

vyplývaly, patří např. fakt, že je stále nutné, aby si lidstvo uvědomilo, že veškerý život a jeho kvalita závisí na biologické, sociální i kulturní rozmanitosti. Proto je nezbytné jednat tak, aby veškeré lidské aktivity a hodnotový žebříček respektovaly to, že není možné přežít bez biologické rozmanitosti. Bezúspěšná ekonomická situace v některých horských oblastech (vysoká míra nezaměstnanosti, chudoba) činí nátlak na rozhodovací procesy v těchto regionech tak, že rychlý finanční přínos výrazně převyšuje nad zájmy trvalé udržitelnosti a ochrany biodiverzity. Stále je nedostatečné veřejné uvědomění, jelikož pochopení a znalost principů trvale udržitelného turismu chybí. K nejzávažnějším důvodům, proč v mnohých regionech střední a východní Evropy nedochází k efektivnímu naplňování trvale udržitelného rozvoje, je korupce a nízká míra legislativního uplatňování. Navzdory mnoha překážkám jsou směrnice pro turismus v CBD vnímány jako dobrý nástroj k uplatňování principů trvale udržitelného turismu v zemích střední a východní Evropy.

Závěrem

Úroveň komunikace a výměny informací mezi rozhodovacími orgány a ostatními subjekty je nedostatečná a nevyhovující a měla by se rapidně vylepšit. Je zapotřebí výrazné propagace směrnic pro turismus při CBD, je nezbytné vzdělávat i zaměstnance institucí pracujících v ochraně přírody i v turistickém sektoru tak, aby myšlenka trvale udržitelného turismu mohla být rychle a účinně uvedena do praxe. Na mezinárodní úrovni - instituce, a obzvláště ty, které mohou poskytovat finanční podporu, by měly být informovány o směrnicích pro turismus při CBD a uplatňovat svou pomoc při jejich naplňování.

Jindřiška Staňková
[AOPK ČR](#)

Článek byl uveřejněn v časopise Ochrana přírody, 58, 2003, č. 2